

**Protokół z posiedzenia Komisji Dialogu Społecznego
ds. Ochrony Dziedzictwa Kulturowego
przy Biurze Stołecznego Konserwatora Zabytków Urzędu m.st. Warszawy
w dniu 22 września 2009 roku**

Obejmuje punkty porządku posiedzenia

1. Otwarcie posiedzenia
2. Wybór przewodniczącego i protokolanta
3. Przyjęcie porządku obrad
4. Odczytanie i przyjęcie protokołu z posiedzenia Komisji z dnia 27 sierpnia 2009 roku
5. Głosowanie nad uchwałą w sprawie zmiany Regulaminu pracy Komisji
6. Odczytanie i głosowanie nad Uchwałą w sprawie dawnych cmentarzy ewangelickich na Białołęce
7. Odpowiedź BSKZ na zapytania – w zakresie pytań 1-7
8. Wyznaczenie terminu kolejnego posiedzenia, zamknięcie obrad.

Do odrębnego protokołu przesuwa się następujące punkty porządku posiedzenia:

9. Odpowiedź BSKZ na zapytania – w zakresie pytań 8-9
10. Dyskusja nt. planu pracy Komisji
11. Wolne wnioski

I. Na posiedzeniu Komisji stawili się przedstawiciele następujących organizacji i podmiotów:

1. Stowarzyszenie Nowa Praga
2. Stowarzyszenie Zespół Opiekunów Kulturowego Dziedzictwa Warszawy „ZOK”
3. Stowarzyszenie Creo
4. Oddział Warszawski SARP
5. Stowarzyszenie Historyków Sztuki
6. Stowarzyszenie „Forum Rozwoju Warszawy”
7. Towarzystwo Urbanistów Polskich Oddział Warszawski
8. Związek Stowarzyszeń Praskich
9. Praskie Stowarzyszenie Mieszkańców „Michałów”
10. Stowarzyszenie „Moja Białołęka”
11. Towarzystwo Przyjaciół Fortyfikacji Oddział Warszawski i TonZ Oddział Warszawski (reprezentowane jednoosobowo)
12. Fundacja „A Jednak”
13. Stowarzyszenie „Nasz Norblin”
14. ICOMOS
15. Stowarzyszenie Właścicieli Lokali
16. Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków Oddział Mazowiecki
17. Warszawskie Towarzystwo Muzyczne
18. Stowarzyszenie „Fort Mazowsze”
19. Biuro Stołecznego Konserwatora Zabytków

20. Fundacja „Arteria” .

Na posiedzeniu był także obecny przedstawiciel Fundacji „Art Vivendi”, która z racji działań statutowych nie dotyczących Warszawy i woj. Mazowieckiego, nie brała udziału w posiedzeniu jako członek Komisji.

Lista obecności stanowi zał. nr 1 do niniejszego protokołu.

II. Przyjęto następujący porządek obrad:

1. Otwarcie posiedzenia
2. Wybór przewodniczącego i protokolanta
3. Przyjęcie porządku obrad
4. Odczytanie i przyjęcie protokołu z posiedzenia Komisji z dnia 27 sierpnia 2009 roku
5. Głosowanie nad uchwałą w sprawie zmiany Regulaminu pracy Komisji
6. Odczytanie i głosowanie nad Uchwałą w sprawie dawnych cmentarzy ewangelickich na Białolece
7. Odpowiedź BSKZ na zapytania
8. Dyskusja nt. planu pracy Komisji
9. Wolne wnioski
10. Wyznaczenie terminu kolejnego posiedzenia, zamknięcie obrad.

III. Zebranych powitał i posiedzenie otworzył Przewodniczący Komisji – p. Michał Sokolnicki.

IV. Na przewodniczącego posiedzenia wybrano Przewodniczącego Komisji – p. Michała Sokolnickiego, a na protokolanta p. Ewę Komendowską.

V. Przyjęto ww. porządek posiedzenia.

VI. Po odczytaniu projektu uchwały (zał. nr 2) w sprawie zmiany Regulaminu Komisji i jej uzasadnieniu przez przedstawiciela Stowarzyszenia „Forum Rozwoju Warszawy” przystąpiono do dyskusji nad projektem, a następnie do głosowania. Za dokonaniem zmian oddano 4 głosy, wstrzymały się od głosu 2 organizacje, reszta organizacji była przeciwna dokonaniu zmian.

VII. Przystąpiono do pkt. 6 porządku posiedzenia. p. Ewa Komendowska odczytała wniesiony przez Stowarzyszenie „Moja Białoleka” projekt uchwały wraz z uzasadnieniem i Rysem historycznym cmentarzy ewangelickich na Białolece. Po krótkiej dyskusji i wniesieniu proponowanych poprawek przystąpiono do głosowania. Żadna organizacja nie była przeciwna przyjęciu uchwały, dwie (2) wstrzymały się od głosu, reszta organizacji opowiedziała się za przyjęciem uchwały. Uchwała stanowi zał. nr 3 do niniejszego protokołu.

VIII. Przystąpiono do pkt. 7. Porządku posiedzenia tj. odpowiedzi BSKZ na zapytania, które zostały wcześniej zgłoszone przez organizacje i przesłane do BSKZ w celu zapoznania się.

Pytanie 1.

Budynek Kasy Przemysłowców, ul. Złota 1, rejestr zabytków (arch. S. Szyller), obiekt niemal w 100% autentyczny (!) - remont obiektu zabytkowego przeprowadzany w sposób dość dewastatorski przez obecnego właściciela p. Matana: czy została wyznaczona przez BSKZ osoba do stałego nadzoru konserwatorskiego prowadzonych robót i kiedy ostatni raz była ze strony BSKZ przeprowadzona kontrola tego obiektu? ZOK w grudniu 2008 r. informował BSKZ na piśmie o zaniedbaniach właściciela (w tym o kapiącej wodzie na piętrze na zabytkowy parkiet z dziurawego dachu).

Odpowiedź:

Stołeczny Konserwator Zabytków, p. Ewa Nekanda-Trepka poinformowała, że inwestor ma pozwolenie na budowę od dość dawna (bez terminu rozpoczęcia prac). Wydane decyzje konserwatorskie pochodzą sprzed 2005 roku. Projekt jest drastyczny. W maju br. w związku z uszkodzeniem dachu przeprowadzono kontrolę. W czerwcu wydano nakaz zabezpieczenia obiektu przed zniszczeniem (z wykazem konkretnych prac do wykonania).

Pytanie 2.

Czy jest prawdą, że BSKZ zgodził się na wyburzenia kamienic pochodzących z różnego okresu na linii budowy przyszłej Trasy Tysiąclecia na Pradze?

Odpowiedź:

SKZ, p. Ewa Nekanda-Trepka poinformowała, że decyzje w sprawie podejmowane są tylko odnośnie obiektów znajdujących się w Rejestrze. Co do budynków kolidujących z przebiegiem Trasy trwają konsultacje. Żadnych formalnych zgód nie było. Zwróciła uwagę na istniejący konflikt między trasami komunikacyjnymi a obiektami wpisanymi do rejestru. P. Tomasz Peszke ze Praskiego Stowarzyszenia Mieszkańców Michałów zapytał o stanowisko (zalecenia) dotyczące stricte wyburzeń związanych z przebiegiem Trasy Tysiąclecia i Trasy Świętokrzyskiej. Biuro poinformowało, że nie zgodziło się na zabudowę ul. Michałowskiej, zburzenie Młyna Michła i spichlerza przy ul. Oboźnej 2. Prowadzony jest wpis spichlerza do rejestru. Wschodni kraniec samej działki zostanie przecięty przez Trasę Tysiąclecia.

Na uwagę, że pytanie o Trasę Świętokrzyska jest zasadne, bowiem dochodziły słuchy, że Urząd SKZ zgodził się na wyburzenie Młyna Michła, a samą decyzję wydał p. Zbiegieni – p. Guttmejer poinformował, że w ramach kompleksu występuje kilka obiektów. P. Nekanda-Trepka poinformowała też o trudnościach SKZ przy projekcie Trasy w zetknięciu z alternatywą: burzenie obiektów zabytkowych a burzenie obiektów mieszkalnych. Wspomniała, że nie można zupełnie abstrahować od kosztów społecznych takich działań.

3. Co się stało ze słupami-pachołkami połączonymi kutymi żeliwnymi łańcuchami sprzed pałaców Uruskich i Potockich na Krakowskim Przedmieściu. Słupy, które były tam od połowy XIX wieku znikły podczas zakończzonego rok temu remontu ulicy i dotychczas nie wróciły na miejsce.

Odpowiedź:

Znajdują się w magazynach, są w konserwacji, dość poważnie zniszczone. Zgodnie z obietnicą ZDM po konserwacji wrócą na miejsce.

4. Kamienica Foksal 13 - czy BSKZ uzgodniło projekt remontu budynku, a jeśli nie to dlaczego?

Odpowiedź:

Decyzje dotyczące projektu budowlanego obu obiektów są już prawomocne. Nie ma decyzji,

co do elewacji – została przesunięta do osobnego postępowania.

5. Prośba o informację nt. decyzji WSA z 3.09 w sprawie odrzucenia decyzji MKiDN podtrzymującej wpisy 11 obiektów Fabryki Norblina do rejestru zabytków,

Odpowiedź:

Postępowanie nie dotyczy BSKZ i jest w zakresie WKZ

6. Prośba o informację nt. efektów badań rzeczoznawców, z których wynika, że znaczna część budynków Fabryki Norblina wpisanych do rejestru zabytków nie nadaje się do konserwacji - ergo zostanie zburzona ze względu na stan faktyczny.

Odpowiedź:

Nie wpłynęły żadne badania rzeczoznawcze, które decydowałyby o wyburzeniu. W przypadku wystąpienia takich, decyzję podejmie Generalny Konserwator Zabytków.

7. Czy urząd konserwatora podjął działania inwentaryzacyjne piwnic i d. strzelnic fabryki Norblina w kontekście ich planowanego zniszczenia w związku z poszerzeniem ul. Prostej, o co Stowarzyszenie Nasz Norblin wnioskowało na przełomie 2008/2009 r.?

Odpowiedź:

Na razie nie ma żadnych uzgodnionych projektów tej ulicy. Uzgodniono tylko zakres jej poszerzenia. BSKZ będzie zabiegać, aby badania w ramach tej inwestycji zostały wykonane w ramach działań inwestorskich a nie BSKZ.

IX. W ostatnim punkcie porządku posiedzenia ustalono, że następne posiedzenie odbędzie się dnia 20 października o godz. 17.

Na tym posiedzenie zakończono

Podpis

Ewa Komendowska

Członek Prezydium

.....
zał. nr 3

Uchwała Nr 3/2009
Komisja Dialogu Społecznego
przy Biurze Stołecznego Konserwatora Zabytków
z dnia 22 października 2009 roku

w sprawie: oczyszczenia z niewybuchów terenów dawnego cmentarza ewangelickiego przy ul. Ruskowy Bród w Białołęce oraz objęcia przez m.st. Warszawa opieką pozostałości cmentarzy ewangelickich znajdujących się na terenie Białołęki

W związku z przepisami art. 5, art. 30, art. 74 i art. 80 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, oraz art. 11 ust. 2 pkt 7 ustawy z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy (Dz. U. z 2002 r. Nr 41, poz. 361 z późniejszymi zmianami) Komisja Dialogu

Spółecznego ds. Ochrony Dziedzictwa Kulturowego przy Biurze Stołecznego Konserwatora Zabytków Urzędu m. st. Warszawy uchwała, co następuje:

§1.

Wnioskuje się do Prezydenta m.st. Warszawy o:

a/ doprowadzenie do oczyszczenia z niewybuchów terenu byłego cmentarza ewangelickiego przy ul. Ruskowy Bród w Białolece. Niewybuchy te są zagrożeniem dla turystów, dzieci i młodzieży szkolnej odwiedzających to miejsce edukacji regionalnej - świadectwo dziedzictwa historycznego Białoleki,

b/ pozyskanie tytułu własności przez m. st. Warszawę do działek będących pozostałością byłego cmentarza przy ul. Ruskowy Bród, ul. Kamykowej i na Kępie Tarchomińskiej, do których - zgodnie z wyrażonym oświadczeniem woli - władze Kościoła Ewangelickiego nie zgłaszają roszczeń i przekazują je Dzielnicy Białoleki,

c/ przyznanie Dzielnicy Białoleki środków finansowych na remont niszczących tablic nagrobnych, ogrodzenie i zagospodarowanie tych terenów zgodnie z Uchwałą Rady Dzielnicy Białoleki nr. XXVI/142/08 z dn. 25.06.2008

§2

Wskazane jest, aby prace związane z oczyszczaniem terenu z niewybuchów zostały zakończone w jak najkrótszym czasie. Już w październiku bowiem następuje wzmożony ruch mieszkańców, podejmujących inicjatywy uporządkowania terenu (usuwania krzaków, sprzątania śmieci), aby móc zapalić 1 listopada znicze na cmentarzu w Dniu Wszystkich Świętych.

§ 3.

Uchwałę przekazuje się Prezydentowi m. st. Warszawy

Uchwałę przekazuje się do wiadomości:

- Rzecznikowi Praw Obywatelskich,
- Przewodniczącemu Rady m.st. Warszawy,
- Burmistrz Dzielnicy Białoleki.

§4.

Uchwała wchodzi w życie z dniem jej podjęcia.

*Przewodniczący
Komisji Dialogu Społecznego
przy Biurze Stołecznego Konserwatora Zabytków*

Uzasadnienie

Zachowane na terenie Białoleki pozostałości cmentarzy ewangelickich (pierwszych osadników Białoleki) są praktycznie jedynym we wschodniej części Białoleki bezcennym świadectwem jej dziedzictwa historycznego.

Od kilkudziesięciu lat byłe cmentarze ewangelickie niszczeją, stanowią dzikie wysypiska śmieci oraz miejsca libacji alkoholowych. Stan taki narusza zarówno godność miejsca pochówku, jak i tożsamość miejsca pamięci historycznej. Od ponad 10 lat mieszkańcy Białoleki podejmują starania na rzecz zachowania i upamiętnienia byłych cmentarzy ewangelickich (zwłaszcza położonych przy ul. Ruskowy Bród i na Brzezinach). Od trzech lat Stowarzyszenie Moja Białoleka prowadzi starania o oczyszczenie terenu przy ul. Ruskowy Bród z niewybuchów, uporządkowanie wszystkich terenów, ogrodzenie i postawienie tablic pamiątkowych oraz utworzenia lapidarium przy ul. Ruskowy Bród.

Inicjatywę poparli: Konsystorz Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP, Biskup Janusz Jagucki, Rada Dzielnicy Białoleka uchwałą nr. XXVI/142/08 z dn. 25.06.2008, Prezydent Warszawy Włodzimierz Paszyński, Komitet Ochrony Zabytków Cmentarza Ewangelicko-Augsburskiego przy ul. Młynarskiej - dr Witold Straus, Biuro Stołecznego Konserwatora Zabytków, Towarzystwo Opieki nad Zabytkami, Dyrektor Niemieckiego Instytutu Historycznego w Warszawie Prof. dr. hab. Klaus Ziemer, Ambasada RFN - Kierownik Działu Kultury I Sekretarz Erwin Starnitzky.

Działania mieszkańców Warszawy zostały zaprezentowane na spotkaniu polsko-niemieckim organizowanym przy współdziałaniu Muzeum Powstania Warszawskiego w Berlinie jako przykład unikatowej na forum międzynarodowym lokalnej inicjatywy przełamującej bariery międzynarodowe i kulturalne.

Inicjatywa uzyskała wsparcie i zainteresowanie mediów: *Gazety Wyborczej*, gazety *Echo Białoleckie*, TVN Warszawa, WOT Telewizji Warszawskiej.

Władze Ewangelickie na piśmie złożyły oświadczenie do Burmistrza Białoleki w sprawie nie zgłaszania roszczeń majątkowych do działek, na których znajdują się cmentarze. Nie ma jednak skutecznych działań w sprawie uregulowania tytułu własności.

Sztab Zarządzania Antykryzysowego, do którego kierowano wnioski o oczyszczenie terenu z niewybuchów, nie może wskazać procedury, na podstawie której niewybuchy zostałyby usunięte.

Rys historyczny cmentarzy ewangelickich na Białolece:

Dzieje osadnictwa protestanckiego na terenach dzisiejszej stolicy sięgają XVII wieku. W 1629 r. podpisano w staromiejskim ratuszu umowę dzierżawną z Holendrami, którzy uciekli do Rzeczypospolitej przed Kонтreformacją. Należeli w większości do mennonitów - jednej z wielu sekt powstałych na fali Reformacji. Znani ze swych umiejętności w poskramianiu krnąbrnych rzek, otrzymali tereny nadwiślańskie. W XIX w. wśród przybywających kolonistów zaczęli przeważać Niemcy (przeważnie ewangelicy). Lokowano

ich głównie wzdłuż Wisły, na linii dzisiejszych kanałów bródnowskiego i żerańskiego - na płaskich i podmokłych terenach, które dziś wchodzi w skład Białoleki. Mieszkali w niewielkich wsiach-folwarkach. Osuszali okoliczne bagna. Dzięki ich bardzo ciężkiej pracy Białoleka posiada sieć rowów i kanałów, które umożliwiły następnym mieszkańcom zasiedlenie tych okolic.

Kres bytności niemieckich osadników na Mazowszu położyła ostatnia wojna. W 1941 r. zostali przesiedleni przez hitlerowców, najprawdopodobniej gdzieś na Pomorze. W kilka lat później jedynymi pamiątkami po nich pozostały zachowane gdzieś domy i groby ich ojców. W pamięci ludzkiej niemieckie napisy na nagrobkach przypominały okrutne rządy hitlerowców, więc cmentarze pozostawiono własnemu losowi. Rozpoczął się stopniowy, i niestety trwający do dzisiaj, proces ich dewastacji.

Na mapie Białoleki widnieją cztery takie cmentarze: na Kępie Tarchomińskiej, w Augustówku (przy skrzyżowaniu ulic: Mańkowskiej i Ruskowy Bród), w Brzezinach (przy ul. Kamykowa) oraz na obszarze dzisiejszego cmentarza katolickiego przy ul. Mehoffera w Tarchominie. Na granicy z Białoleką jest cmentarz na Grabinie.